

IRENA MYTNIK

Z PROBLEMATYKI NAUCZANIA
UKRAIŃSKIEGO JĘZYKA PRAWA W ŚRODOWISKU
POLSKOJĘZYCZNYM: SYNONIMIA I EKWIWALENCJA
MIĘDZYJĘZYKOWA

WSTĘP

Nauczanie specjalistyczne jest dziś stałym elementem dydaktyki językowej w szkołach wyższych, uwarunkowanym potrzebami rynku pracy. Odpowiedzią na nie jest kurs ukraińskiego języka prawa, realizowany na studiach ukrainistycznych na Uniwersytecie Warszawskim. Jego uczestnikami są studenci II roku studiów magisterskich, władający językiem ukraińskim na poziomie C1+. Głównym celem kursu jest nabycie sprawności językowych w zakresie języka prawnego i prawniczego, ze szczególnym uwzględnieniem kompetencji translatorskich oraz podwyższenia sprawności w zakresie języka ogólnego w mowie i w piśmie. Są to warunki niezbędne w procesie przygotowania do egzaminu na tłumacza przysięgłego. Metodologia kursu nawiązuje do nowoczesnych koncepcji lingwistów ukraińskich, m.in. Antoniny Tokarskiej i Iryny Koczan (Tokars'ka i Kochan) oraz Zoryany Matsyuk i Niny Stankevych (Matsyuk i Stankevych), a także polskich: Przemysława E. Gębała (Gębał), Sambora Gruczy (Grucza), Joanny Grzelak (Grzelak), Anny Kizińskiej (Kizińska), Pawła Szerszenia (Szerszeń) i innych, zorientowanych na rolę tekstów i kompetencji specjalistycznych w nauczaniu języków obcych dla potrzeb zawodowych, z uwzględnieniem elementów gramatyki i stylistyki.

Ogólna koncepcja realizowanego kursu, struktura proponowanych modułów zajęciowych i planowane efekty kształcenia były już przedmiotem odrębnego omówienia (Mytnik). W niniejszym artykule zostaną przedstawione pewne cechy ukraińskiego i polskiego języka prawa, ważne z punktu widzenia nauczania specjalistycznego, związane z ekwiwalencją międzyjęzykową i występowaniem synonimii w obu systemach terminologicznych, a także ćwiczenia językowe ilustrujące te zjawiska. Uwaga zostanie zwrócona na rolę kontekstu tekstowego i wiedzy specjalistycznej w przyswajaniu terminologii. Badanie opiera się na metodzie opisowo-analitycznej i porównawczej.

Zasób pomocy dydaktycznych na rynku polskim, dotyczących ukraińskiego języka prawa, jest dość skromny. Pracą podstawową jest podręcznik *Ukraiński język prawny i prawniczy*, część 1 (Borys, Jeż i Mytnik), adresowany do osób pragnących budować swoje kompetencje w zakresie przekładu prawniczego. Zaproponowany w nim korpus tekstów wprowadza w zagadnienia związane z prawem cywilnym, rodzinnym oraz prawami człowieka. W przygotowaniu jest część 2 podręcznika, która obejmie tematykę dotyczącą pozostałych gałęzi prawa, m.in. prawa karnego, administracyjnego, finansowego, pracy oraz prawa międzynarodowego. Pewną pomocą służy również *Słownik tematyczny polsko-ukraiński* (Kononenko, Mytnik i Wasiak), w którym jeden z bloków tematycznych został poświęcony systemowi prawnemu w Polsce i na Ukrainie, ze szczególnym uwzględnieniem prawa karnego.

SYNONIMIA W DYDAKTYCE JĘZYKA PRAWA

Istotnym elementem procesu nauczania jest wprowadzenie w specyfikę języka prawa. Omawiany system terminologiczny, obejmujący gałęzie prawa związane z różnymi dziedzinami życia, stanowi strukturę wewnątrznie usystematyzowaną. Czerpiąc obficie z języka ogólnego, którego jest subsystemem, i wykorzystując określone środki leksykalne, gramatyczne i stylistyczne (Pieńkos 8-19), wykształcił cały wachlarz cech swoistych, nawiązujących do jursprudencki jako dziedziny naukowej, która wymaga dużego formalizmu i jednoznaczności. Nie zawsze jednak tak jest: język prawny i prawniczy charakteryzować mogą różne relacje semantyczne zachodzące między terminami, stojące w opozycji do tych cech, takie jak synonimia, polisemia czy homonimia.

Przedmiotem omówienia w czasie kursu jest jedna z tych relacji, tj. synonimia oraz związany z nią udział zapożyczeń w terminologii. Studenci łatwiej przyswajają trudny materiał terminologiczny, gdy jest on podawany nie tylko w kluczu modułów tematycznych, ale również z uwzględnieniem pewnych zjawisk językowych cechujących obydwa systemy, zrozumienia przyczyny tych zjawisk oraz zwróceniem uwagi na podobieństwa wynikające z bliskiego pokrewieństwa językowego i różnice związane z odmiennościami gramatycznymi.

Zjawisko synonimii w języku ogólnym polega na wyrażeniu tożsamego lub bliskiego znaczenia za pomocą różnych form językowych (Taranenko), a „wyrazy, między którymi zachodzi stosunek synonimii, nazywa się synonimami lub wyrazami bliskoznacznymi” (Polański 533-534). Stosunek synonimii może zachodzić zarówno między leksemami, formami morfologicznymi, jak też konstrukcjami składniowymi.

W terminologii synonimia występuje dość powszechnie, jest uważana jednak za zjawisko niepożądane i utrudniające przekład specjalistyczny (Matulewska 54; Pajewska 110), świadczące o słabości jeszcze nieukształtowanego w pełni systemu, który tworzy wyrazy synonimiczne na bazie leksyki rodzimej lub warianty słowotwórcze (Gajda 73-76). Jej przyczyną bywa też przenikanie do języka terminów obcych, funkcjonujących wymiennie z terminami rodzimymi. Krzysztof Hejwowski jest zdania, że „terminy, z definicji, powinny być precyzyjne i jednoznaczne, nie powinny mieć synonimów czy znaczenia emotywnego. A zatem w typowych sytuacjach danemu terminowi powinien odpowiadać jeden dokładny ekwiwalent w danym języku” (Hejwowski 31). Ich podstawową cechą, w odróżnieniu od języka ogólnego, powinna być więc równoznaczność (Nawacka 160). O synonimach terminologicznych mówi się również, że są ekwiwalentami (terminologicznymi) lub (terminologicznymi) dubletami, co świadczy o dużym nieuporządkowaniu terminologii (Jankowiak 11).

W czasie kursu zwracana jest uwaga na synonimię zarówno w ukraińskim, jak i w polskim języku prawnym i prawniczym (Lysenko 180-184; Yuldasheva). Zajęcia przygotowują do praktyki translacyjnej w tym zakresie, dlatego ważne jest poznawanie tych cech obu systemów, które w przyszłości pozwolą ustrzec się przed błędami tłumaczeniowymi. Zastosowanie ujęcia kontrastywnego pomaga w bardziej efektywnym przyswojeniu materiału terminologicznego i szybszym podniesieniu kompetencji językowych uczących się. Proponowane są więc różnorodne ćwiczenia przybliżające omawiane zjawisko. Są one oparte na tekstach ukraińskich i polskich,

tworzących dany blok tematyczny, który pozwala na organizację poznawanej leksyki w polach semantycznych i usprawnia jej przyswajanie. Mają charakter wieloaspektowy. Zawierają nie tylko polecenia dotyczące synonimii w terminologii, np. odnalezienia w tekście par synonimicznych, ale polegają również na uzupełnianiu luk brakującymi wyrazami i związkami wyrazowymi. Student, posługując się dołączonym do podręcznika słowniczkiem, dokonuje tłumaczenia tekstu lub wyodrębnionych z niego zdań bądź związków wyrazowych na język polski lub z języka polskiego na język ukraiński.

ĆWICZENIA PRZYKŁADOWE

Вправа 1.

Прочитайте наведений текст. Замість крапок вставте відповідне за змістом слово або словосполучення. Текст перекладіть польською мовою, відтак, користуючись словником, доберіть синоніми до слів та виразів: *визначати, право, правові відносини, законодавчий, принципи, встановлений, юридична сила.*

Поняття та принципи цивільного права
(za: Borys, Jeż, Mytnik 35-36)

Ст. 2. Щоденно ми з вами, навіть не здогадуєтесь про те, що постійно вступаємо у (1.) ....., тобто у відносини, що регулюються нормами права. Із (2.) ....., кримінально-процесуальним, адміністративним, виправно-трудовим правом, ми, на щастя, зустрічаємося досить рідко, проте є галузь (3.) ....., з якою наше життя нерозривно пов'язане. Це (4.) ..... право.

Цивільне право (5.) ..... широкий спектр суспільних відносин. Це і побутові майнові, і комерційні, й особисті відносини, які виникають за участі фізичних осіб, організацій та держави. Цивільне право є однією із найважливіших (6.) ..... права, а Цивільний (7.) ..... України – другий за значенням після (8.) .....
України законодавчий акт, який є законом для (9.) .....

Предметом цивільного права є:

а) майнові (10.) ....., тобто відносини, що виникають з приводу належності, користування і переходу (11.) ..... та безоплатною передачею майна (дарування, спадкування);

б) особисті (12.) ..... відносини, тобто відносини,

об'єктом яких виступають нематеріальні блага, які не можна (13.)
..... від особи (честь, гідність, ділова репутація);

в) відносини інтелектуальної (14.) ....., тобто відносини,
що виникають при реалізації особами своїх авторських (15.)
..... чи права промислової власності.

Отже, цивільне право – це галузь права, яка (16.) .....
регулює майнові, особисті немайнові відносини та відносини, пов'язані
з (17.) ..... власністю, з метою задоволення інтересів
учасників (18.) ..... правовідносин.

Під (19.) ..... цивільного права розуміють основні
засади, на підставі яких здійснюється (20.) .....
цивільно-правових відносин. (ЦК)

Inne ćwiczenia nawiązują do tekstów pochodzących z polskiej literatury fachowej, kodeksów lub aktów prawnych. Studenci dokonują przekładu tekstu na język ukraiński, następnie jest prowadzona konwersacja, służąca kształtowaniu umiejętności mówienia i interakcji, zwracana jest uwaga na składnię i stylistykę języka tekstu. Uzupełnieniu nabytych kompetencji służą ćwiczenia przekładowe z języka ukraińskiego na język polski oraz ćwiczenia przybliżające zjawisko synonimii w terminologii prawa polskiego, które polegają na odnalezieniu w analizowanym tekście odpowiedników semantycznych podanych wyrazów i związków wyrazowych.

Вправа 2.

Текст перекладіть українською. До наведених термінів доберіть їхні синонімічні відповідники: *brak wystarczających środków materialnych, majątek, pozbawienie osoby fizycznej zdolności do czynności prawnych, występować z oskarżeniem, wytaczać proces, zadośćuczynić, zadośćuczynienie, zapis, zapisodawca, zrzec się dziedziczenia.*

Darowizna

(za: Borys, Jeż, Mytnik 59-60)

Art. 888. § 1. Przez umowę darowizny darczyńca zobowiązuje się do bezpłatnego świadczenia na rzecz obdarowanego kosztem swego majątku.

Art. 890. § 1. Oświadczenie darczyńcy powinno być złożone w formie aktu notarialnego. Jednakże umowa darowizny zawarta bez zachowania tej formy staje się ważna, jeżeli przyręczone świadczenie zostało spełnione.

§ 2. Przepisy powyższe nie uchybiają przepisom, które ze względu na przedmiot darowizny wymagają zachowania szczególnej formy dla oświadczeń obu stron.

Art. 891. § 1. Darczyńca obowiązany jest do naprawienia szkody wynikłej z niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania, jeżeli szkoda została wyrządzona umyślnie lub wskutek rażącego niedbalstwa.

§ 2. Jeżeli darczyńca opóźnia się ze spełnieniem świadczenia pieniężnego, obdarowany może żądać odsetek za opóźnienie dopiero od dnia wytoczenia powództwa.

Art. 896. Darczyńca może odwołać darowiznę jeszcze nie wykonaną, jeżeli po zawarciu umowy jego stan majątkowy uległ takiej zmianie, że wykonanie darowizny nie może nastąpić bez uszczerbku dla jego własnego utrzymania odpowiednio do jego usprawiedliwionych potrzeb albo bez uszczerbku dla ciążących na nim ustawowych obowiązków alimentacyjnych.

Art. 897. Jeżeli po wykonaniu darowizny darczyńca popadnie w niedostatek, obdarowany ma obowiązek, w granicach istniejącego jeszcze wzbogacenia, dostarczyć darczyńcy środków, których mu brak do utrzymania odpowiadającego jego usprawiedliwionym potrzebom albo do wypełnienia ciążących na nim ustawowych obowiązków alimentacyjnych. Obdarowany może jednak zwolnić się od tego obowiązku zwracając darczyńcy wartość wzbogacenia (k.c.).

Występujące w omawianej terminologii synonimy różnią się między sobą przede wszystkim strukturą. Są to synonimy proste, np. *правний* – *правничий* – *правовий*; *усиновити* – *удочерити*; *adoptować* – *przysposobić* – *усыновіть*, o budowie złożonej, np. *заподіяти шкоди* – *завдати шкоди*; *постанова суду* – *ухвала суду*; *набувати чинності* – *набирати чинності*; *niezdolność do czynności prawnych* – *brak zdolności do czynności prawnych* oraz abrewiatury, np. *Мін'юст* – *Міністерство юстиції*; *КЗпП* – *Кодекс законів про працю України*; *k.p.* i obocznie *kp.* – *Kodeks pracy*. Taki podział synonimów terminologicznych ułatwia ich zapamiętywanie. Inne różnice mogą dotyczyć m.in. etymologii podstaw słowotwórczych, np. *строк* – *термін*; *міжнародний договір* – *міжнародна угода*; *умова* – *kontrakt*, *умова ліценсійна* – *kontrakt ліценсійny*, *дане особове* – *інформація персональна* czy struktury słowotwórczej, np. *беззаконний* – *незаконний* – *протизаконний*; *услуги безплатне* – *услуги неоплатне*. Przy tej okazji zwracana jest uwaga na ważną cechę różni-

куючою обою системи термінологічні, зв'язану з одмінним мовним вираженню: в українських групуваннях термінологічних предметів стоїть завжди перед іменником, натоміст в польських термінах складених іменників з загальної стоїть перед предметом.

Синоніми термінологічні повинні бути тотожними семантично – і так є в більшості випадків. Навіть однак межі значення таких термінів і зміст не покривають у повній мірі, наприклад *усиновити* і *удочерити*. Визначення юридичне першого терміну мовить про прийняття через особу пристосовану до власної родини особи на правах дочки або сина, на шляху юридичній (СК, ст. 207). Друге поняття відноситься до прийняття прав і обов'язків батьківських відносно дитини жіночої (СМ). В обох випадках відповідником польським є термін *приспособити*. Далі в праві про захист даних особових зустрічимо такі терміни, як *повідання даних особових*, *удоступнення даних особових* і *передавання даних особових*. Останній з них має ширший межі значення і охоплює як *повідання*, так і *удоступнення даних*. Іншими словами: кожне *удоступнення* і *повідання* є *передаванням даних особових*. Якщо дані передаються, то завжди вони або поведані, або удоступнені.

Вправа 3.

Групуйте наведені нижче терміни в одно-, дво-, три- та чотирикомпонентні, відтак поєднайте їх у синонімічні ряди.

А.

анулювання боргу	право
викуп	претензія
вимога	рішення суду
відкликати заповіт	скасувати заповіт
відкуп	скласти заяву
закон	спадкова трансмісія
заповідальне розпорядження	спадкувати
заповідне розпорядження	співвласність
зробити заяву	спільна сумісна власність
карне право	судове рішення
кримінальне право	тілесне поранення
перехід права на прийняття спадщини	тілесне пошкодження
погашення боргу	успадковувати
постанова суду	ухвала суду
правник	юридичний
правничий	юрист

Б.

alimenty	prawodawstwo
brak zdolności do czynności prawnych	świadczenia alimentacyjne
kompensacja	ubezwłasnowolnienie
koszty postępowania	ustawodawstwo
koszty sądowe	w myśl prawa
niezdolność do czynności prawnych	zadośćuczynienie
normy prawa	zgodnie z prawem
normy prawne	zrzec się dziedziczenia
odrzućć spadek	zrzec się spadku
odszkodowanie	

Wyodrębnienie powyższych grup synonimicznych, uwzględniające różne sposoby tworzenia terminologii, tłumaczy przyczyny występowania synonimii. Nie wyczerpują one jednak całego zasobu środków językowych odpowiedzialnych za istnienie tego zjawiska. Język tekstów prawa nie jest bowiem wolny od terminów obcojęzycznych. Są wśród nich pożyczki dawne, pochodzące z łaciny i greki, oraz nowsze, przejęte przez medium języków nowożytnych, zachodnioeuropejskich bądź utworzone na ich gruncie (głównie zapożyczenia z języka niemieckiego i z języka angielskiego), np. *адвокат, карний, кримінальний, кодекс, лізинг, офшор, прокурор, санкція, субвенція, фальсифікатор, фірма; adopcja, adwokat, akcjonariusz, apelacja, aukcja, ekstradycja, komitent, leasing, legislator, prokurator, referendum, testator*. Istnienie zapożyczeń ma związek z coraz bliższymi kontaktami międzynarodowymi w wielu dziedzinach gospodarki i nauki oraz tendencją do internacjonalizacji terminologii (Gajda 99; Jankowiak 9; Kholod 389-390). W dydaktyce ukraińskiego języka prawa w Polsce ważne jest więc zwrócenie uwagi na udział pożyczek w obu systemach, ukraińskim i polskim, które są nie tylko jednym ze środków terminotwórczych, ale także – będąc często odpowiednikami terminów rodzimych – jedną z przyczyn występowania synonimii, np. *екстрадиція – видача злочинців; сенситивні персональні дані – чутливі персональні дані, превенція правопорушень – запобігання правопорушень – попередження правопорушень, процес – судовий спір, юрист – правник; апорт – wkład rzeczowy, процесор – podmiot przetwarzający, процесоваць – przetwarzać dane*.

Вправа 4.

До наведених нижче термінів чужомовного походження доберіть питомі відповідники.

Бенефіціар, гарантія, демократія, інтернаціональний, компенсація, оферент, претензія, спадкова трансмісія, субсидіарна відповідальність.

EKWIWALENCJA MIĘDZYJĘZYKOWA

Ogromna większość terminów występująca w ukraińskich dokumentach prawnych i prawniczych ma swoje odpowiedniki w terminologii polskiej. Są jednak sytuacje, w których tłumacz napotka trudności związane z brakiem ekwiwalentu na poziomie słowa (Jopek-Bosiacka, *Przekład prawny; Teoretycznoprawne*; Kizińska; Kwiatkowska). W terminologii ochrony danych osobowych znajdujemy przykłady mówiące o tym, że nie wystarczy zdecydować się na jedno z możliwych tłumaczeń słownikowych leksemu tworzącego dane skupienie terminologiczne, ale że odpowiedników polskich należy szukać w literaturze fachowej (Dębska 46, 50). Na przykład w języku ukraińskim funkcjonuje termin *сфера електронної комерції* – jego polskim ekwiwalentem jest *branża e-commerce*. Innym przykładem może być *захист життєво важливих інтересів суб'єкта персональних даних* (ЗУ), któremu w języku polskim odpowiada *ochrona żywotnych interesów podmiotu danych osobowych czy порядок доступу до персональних даних* – jego polskim odpowiednikiem jest *procedura dostępu do danych osobowych*.

Terminy obu zestawianych systemów mogą być częściowo ekwiwalentne, co jest wynikiem różnic w systemach prawnych i zakresach używanych terminów. Ukraiński kodeks rodzinny dla potrzeb prawa rodzinnego wprowadził rozróżnienie wiekowe dzieci: *малолітня дитина* odnosi się do dziecka, które nie ukończyło czternastego roku życia, oraz *неповнолітня дитина* w stosunku do dziecka w wieku od czternastego do osiemnastego roku życia (СК, ст. 6). Polskie prawo rodzinne takiego rozróżnienia nie wprowadza i stosuje termin *osoba małoletnia*, odnoszący się do osoby, która nie ukończyła lat osiemnastu i nie zawarła małżeństwa, chociaż w kodeksie cywilnym występują dwie kategorie małoletnich: przed ukończeniem trzynastego roku życia oraz pomiędzy trzynastym a osiemnastym rokiem życia (k.c., art. 15, 426; inne pojęcia i rozróżnienie wiekowe wprowadza prawo karne i prawo pracy).

Podobnie ma się rzecz z ukraińskim terminem *оніка*, mówiącym o opiece nad dzieckiem, które nie ukończyło czternastego roku, jest sierotą lub zostało pozbawione opieki rodzicielskiej, oraz o opiece nad osobą fizyczną

uznaną za niezdolną do pełnienia czynności prawnych, jak również z terminem *ніклування*, odnoszącym się do sprawowania opieki nad dzieckiem w wieku od czternastego do osiemnastego roku życia, które jest sierotą lub zostało pozbawione opieki rodzicielskiej, i nad osobą fizyczną o ograniczonej zdolności do pełnienia czynności prawnych (ЦК, ст. 58-59). Osoby sprawujące opisane wyżej formy opieki to odpowiednio: *опікун* i *ніклувальник*. Polskie prawo rodzinne i cywilne stosuje tu terminy o nieco odmiennych zakresach znaczeniowych: *opieka (nad małoletnim i nad ubezwłasnowolnionym całkowicie)* i *opiekun małoletniego, opiekun osoby ubezwłasnowolnionej całkowicie* oraz *kuratela*, tj. instytucja prawa zbliżona do opieki, którą ustanawia się w przypadkach przewidzianych w ustawie dla dziecka poczętego (w przypadku zaistnienia dla niego przyszłego interesu prawnego), osoby małoletniej, niepełnosprawnej, nieobecnej oraz w odniesieniu do osoby o częściowym ubezwłasnowolnieniu i *kurator osoby ubezwłasnowolnionej częściowo, kurator osoby niepełnosprawnej, kurator osoby nieobecnej* (k.r.o., art. 145-146, art. 175-176).

Przytoczone przykłady przekonują, jak ważne w procesie nauki języka specjalistycznego jest przyswajanie terminologii w kontekście, z uwzględnieniem wiedzy fachowej, tak by w praktyce tłumaczeniowej „wszędzie tam, gdzie brakuje ekwiwalentu pojęciowego w języku docelowym [...] nie tylko pojęcie to przetłumaczyć, lecz i uczynić je zrozumiałym dla adresata tłumaczenia” (Dickiel 142).

Вправа 5.

Поясніть, як розумієте терміни *нікчемний правочин* та *недійсний правочин*. Наведіть їхні польські відповідники.

Вправа 6.

Поясніть, у чому полягає різниця між *прийомною сім'єю, дитячим будинком сімейного типу* та *патронатною сім'єю*. Як розумієте терміни *опікун, ніклувальник, прийомні батьки, батьки-вихователі*? Наведіть їхні польські відповідники.

Wskazane wyżej aspekty nauczania związane z synonimią i ekwiwalencją w ukraińskiej i polskiej terminologii prawa są przedmiotem uwagi nie tylko podczas realizacji poszczególnych bloków tematycznych, ale również w ramach zajęć powtórzeniowych. Zadania sprawdzające mają na celu utrwalenie poznanego słownictwa specjalistycznego oraz rozwój kompetencji translatorskich. Dotyczą parafrazowania poznawanych tekstów, definiowania pojęć

specjalistycznych, tłumaczenia skupień terminologicznych, zdań i fragmentów dokumentów prawnych oraz łączenia terminów w ciągi synonimiczne.

PRZYKŁADOWE ĆWICZENIA POWTÓRZENIOWE

Вправа 7.

З розсипаних українських термінів утворіть синонімічні ряди, відтак подайте їхні польські відповідники.

анулювання боргу	обвинувачений
безапеляційний доказ	перехід права на прийняття спадщини
безапеляційний доказ	підсудний
безвісно відсутній	погашення боргу
безвісти зниклий	подати позовну заяву
беззаконний	порука
безпідставний	поширення персональних даних
відстрочення вироку	пред'явити позов
відшкодування	пред'являти претензії
внести апеляцію	пред'являти вимоги
гарантія	припинення вироку
дівоче прізвище	прізвище до одруження
достроковий	протизаконний
дотерміновий	розповсюдження персональних даних
за вільної згоди	скласти апеляцію
за вільною згодою	скласти заповіт
заповідач	спадкова трансмісія
компенсація	спадкодавець
незаконний	співвласність
необґрунтований	спільна сумісна власність
укласти заповіт	

Вправа 8.

З розсипаних польських термінів утворіть синонімічні ряди, відтак подайте їхні українські відповідники.

adoptować	w myśl prawa
adoptowany	wchodzić w życie
domniemanie	wstąpienie w związek małżeński
dyspozycja testamentowa	zapisać w testamencie
nabierać mocy prawnej	zasada parytetu

odrzućcenie spadku z testamentu	zasada równośćci
odstąpić od umowy	zawarcie związku małżeńskiego
pozostawić w testamencie	zerwać umowę
presumpcja	zgodnie z prawem
przysposobić	zostać wydziedziczonym
przysposobiony	zostać wyłączonym od dziedziczenia
rozrządzenie testamentowe	zrzeczenie się dziedziczenia po spadkodawcy
scheda spadkowa	zrzeczenie się spadku z testamentu
spadek	

Вправа 9. (za: Borys, Jeż, Mytnik 39, 56-57, 92)

Перекладіть польською.

відшкодувати	заподіяні	збитки –
.....		
волевиявлення		дарувальника –
.....		
недієдатна		особа –
.....		
особисті	немайнові	права –
.....		
правосуб'єктність	фізичної	особи –
.....		

1. Дорослі діти мають обов'язок піклуватися про своїх непрацездатних батьків.
.....
2. Юридичні особи можуть бути спадкоємцями за заповітом.
.....
3. Закон передбачає спільність майна.
.....
4. Майно, набуте чи успадковане до шлюбу, зберігає режим роздільності.
.....
5. Опіка і піклування – це одна із форм правозахисту особистих немайнових та майнових прав фізичних осіб.
.....

Вправа 10.

Перекладіть українською.

egzekucja kosztów –

.....

przedstawić zarzuty –

.....

skierować sprawę do sądu –

.....

utajnienie danych osobowych –

.....

zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa –

.....

1. Administrator ma obowiązek odpowiedniego zabezpieczenia przetwarzanych danych osobowych.
.....
2. GODO jest organem apolitycznym, który czuwa nad przestrzeganiem przepisów ustawy.
.....
3. Ich sprawy były rozpatrywane przez niezawisły i bezstronny sąd.
.....
4. Europejska Konwencja Praw Człowieka jest umową międzynarodową krajów członkowskich Rady Europy.
.....
5. Kodeks karny przewiduje karę dożywotniego pozbawienia wolności.
.....

UWAGI KOŃCOWE

Nauczanie ukraińskiego języka prawnego i prawniczego studentów polskojęzycznych jest ważnym elementem programu dydaktycznego realizowanego na studiach ukrainistycznych. Celem kursu jest pomoc osobom będącym u progu życia zawodowego w przygotowaniu do funkcjonowania na rynku tłumaczeń oraz w typowej dla sfery prawa komunikacji specjalistycznej. Zastosowane metody służą kształtowaniu kompetencji językowych w zakresie rozumienia oraz przekształcania proponowanych tekstów,

prowadzenia konwersacji na poruszane w trakcie zajęć tematy oraz nabyciu kompetencji w zakresie przekładu prawnego ukraińsko-polskiego i polsko-ukraińskiego. Istotne jest więc przekazanie uczącym się podstawowej wiedzy o systemach prawa na Ukrainie i w Polsce oraz o języku dokumentów prawnych i wypowiedzi uczestników dyskursu prawnego.

Jednym z elementów procesu nauczania jest wprowadzenie w tematykę synonimii i ekwiwalencji międzyjęzykowej, zjawiska ważne z punktu widzenia nabywanych kompetencji translatorskich, a także zwrócenie uwagi na rolę kontekstu tekstowego i wiedzy specjalistycznej w przyswajaniu terminologii. Są to obszary kształcenia specjalistycznego sprawiające uczącym się szczególną trudność.

Terminy synonimiczne, częściowo ekwiwalentne czy bezekwiwalentne bywają przyczyną nieporozumień i błędów, zwłaszcza w praktyce tłumaczeniowej. Analiza zbieżności i różnic znaczeniowych ułatwia kojarzenie terminów z ich semantyką zarówno jeśli chodzi o ukraiński, jak i polski język prawny i prawniczy, a zestawianie faktów językowych obu systemów znacznie usprawnia proces zapamiętywania i rozwijania kompetencji językowych, czemu służą liczne i różnorodne ćwiczenia leksykalne. Ważne jest również wypracowywanie w uczących się sprawności dyskursywnych związanych z formułowaniem wybranych pojęć i zagadnień prawa oraz dostrzeganiem różnic w obu systemach prawnych i terminologicznych, w Polsce bowiem nastąpiło dostosowanie przepisów prawnych do prawa obowiązującego w Unii Europejskiej w znacznie większym zakresie niż na Ukrainie.

BIBLIOGRAFIA

- Dickiel, Agnieszka. „Rodzaje ekwiwalencji przekładowej tekstów specjalistycznych”. *Języki Specjalistyczne 3: Lingwistyczna identyfikacja tekstów specjalistycznych*, red. Barbara Z. Kielar i Sambor Gruzca. KJS UW, 2003, ss. 134-146.
- Gajda, Stanisław. *Wprowadzenie do teorii terminu*. Seria: Studia i Monografie. Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Powstańców Śląskich w Opolu, 1990.
- Gębał, Przemysław E. „Od dydaktyki tekstów specjalistycznych do dydaktyzacji potrzeb i działań komunikacyjnych. Kierunki i koncepcje glottodydaktyki specjalistycznej”. *Acta Universitatis Lodzianensis. Kształcenie polonistyczne cudzoziemców*, nr 23, 2016, ss. 19-33.
- Gruzca, Sambor. „Nowe platformy dydaktyczne: Lingwistycznie Inteligentne Systemy Translo- i Glottodydaktyczne (LISTiG)”. *Lingwistyka Stosowana*, nr 3, 2010, ss. 67-178.
- Grzelak, Joanna. *Polski język prawa – w perspektywie glottodydaktycznej*. Praca doktorska. Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, 2010.

- Hejwowski, Krzysztof. *Kognitywno-komunikacyjna teoria przekładu*. Wydawnictwo Naukowe PWN, 2004.
- Jankowiak, Lucyna Agnieszka. *Synonimia w polskiej terminologii medycznej drugiej połowy XIX wieku (na podstawie „Słownika terminologii lekarskiej polskiej” z 1881 roku)*. Sławi-
styczny Ośrodek Wydawniczy IS PAN, 2015.
- Jopek-Bosiacka, Anna. *Przekład prawny i sądowy*. Wydawnictwo Naukowe PWN, 2006.
- Jopek-Bosiacka, Anna. *Teoretycznoprawne i logiczne uwarunkowania przekładu prawnego*. Wol-
ters Kluwer, 2019.
- Kholod, Ulyana. „Rozvytok ta stanovlennya suchasnoyi ukrayins'koyi pravnychoyi termino-
leksyky”. *XX-XXI stolittya: zhanrovo-styl'ovi y linhvistychni metamorfozy v ukrayins'kiy
movi ta literaturi*, red. Alla Arkhanhel's'ka. Universytet im F. Palats'koho v Olomoutsy,
2016, ss. 375-392 [Холод, Уляна. „Розвиток та становлення сучасної української
правничої термінології”. *XX-XXI століття: жанрово-стильові й лінгвістичні
метаморфози в українській мові та літературі*, ред. Алла Архангельська. Універ-
ситет ім Ф. Палацького в Оломоуці, 2016, сс. 375-392].
- Kizińska, Anna. *Ekwiwalencja w tłumaczeniu tekstów prawnych i prawniczych, polskie i bry-
tyjskie prawo spadkowe*. C.H. Beck, 2015.
- Kononenko, Iryna, Irena Mytnik i Elżbieta Wasiak. *Słownik tematyczny polsko-ukraiński*. Wy-
dawnictwo Naukowe PWN, 2010.
- Kwiatkowska, Tatiana. „Polskie ekwiwalenty zapożyczeń w języku rosyjskim (na materiale
leksyki religijnej)”. *Słowo i tekst*, t. 1: *Funkcjonowanie języka*, red. Piotr Czerwiński
i Jadwiga Stawnicka. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2008, ss. 43-53.
- Lysenko, Olena Anatoliyivna. „Yurydychna terminolohiya yak systema”. *Mova ukrayins'koyi
yurysprudentsiyi: navch. Posib*, red. Vasyl Mykolajovych Pyvovarov, Ol'ha Mykhaylivna
Yerakhtorina, O. A. Lysenko ta in. *Pravo*, 2020, ss. 161-190 [Лисенко, Олена Анато-
ліївна. „Юридична термінологія як система”. *Мова української юриспруденції: навч.
Посіб*, ред. Василь Миколайович Пивоваров, Ольга Михайлівна Єрахторіна, Олена
Анатоліївна Лисенко та ін. *Право*, 2020, сс. 161-190].
- Matsyuk, Zoryana, i Nina Stankevych. *Ukrayins'ka mova profesiynoho spilkuвання*. Karavela,
2016 [Мацюк, Зоряна, і Ніна Станкевич. *Українська мова професійного спілкування*.
Київ: Каравела, 2016].
- Matulewska, Aleksandra. „Jakość przekładu prawniczego a cechy języka prawa”. *Język, Komuni-
kacja, Informacja*, red. Piotr Nowak i Paweł Nowakowski. Wydawnictwo Sorus, 2008,
ss. 53-63.
- Mytnik, Irena. „Vykladannya ukrayins'koyi movy prava na kafedri ukrayinistyky Varshavs'koho
universytetu”. *Teoriya i praktyka vykladannya ukrayins'koyi movy yak inozemnoyi*, № 13,
2018, ss. 60-68 [Митнік, Ірена. „Викладання української мови права на кафедрі
україністики Варшавського університету”. *Теорія і практика викладання україн-
ської мови як іноземної*, № 13, 2018, сс. 60-68].
- Pajewska, Ewa. *Słownictwo tematyczne związane z lasem w kontekście badań nad językami
specjalistycznymi*. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, 2003.
- Pieńkos, Jerzy. *Podstawy juryslingwistyki; język w prawie – prawo w języku*. Muza SA, 1999.
- Polański, Kazimierz, redaktor. *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego*. Zakład Narodowy im.
Ossolińskich, 1993.
- Szerszeń, Paweł. *Platformy (glotto)dydaktyczne. Ich implementacja w uczeniu specjalistycznych
języków obcych*. Wydawnictwo Naukowe IKS UW, 2014.

- Taranenko, Oleksandr Onysymovych. „Synonimy”. *Ukrayins'ka mova*, red. Vitaliy Makarovych Rusanivs'kyu i Oleksandr Onysymovych. *Ukrayins'ka entsyklopediya im. M. P. Vazhana*, 2000, ss. 539-543 [Тараненко, Олександр Онисимович. „Синоніми”. *Українська мова*, ред. Віталій Макарович Русанівський і Олександр Онисимович. *Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана*, 2000, сс. 539-543].
- Tokars'ka, Antonina Semenivna, i Iryna Mykolayivna Kochan. *Ukrayins'ka mova fakhovoho spryativannya dlya yurystiv. Pidruchnyk*, Znannya, 2008 [Токарська, Антоніна Семєнівна, і Ірина Миколаївна Кочан. *Українська мова фахового спрямування для юристів. Підручник*, Знання, 2008].
- Yuldasheva, Svitlana Anatolivna. „Synonimiya u suchasnomu pravnychomu teksti”. *Naukovyy chasopys Natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Seriya 10: Problemy hramatyky i leksykologiyi ukrayins'koyi movy*, 7, 2011, ss. 387-390 [Юлдашева, Світлана Анатолівна. „Синонімія у сучасному правничому тексті”. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 10: Проблеми граматики і лексикології української мови*, 7, 2011, сс. 387-390].

LITERATURA ŹRÓDŁOWA

- Borys, Oksana, Magdalena Jeż i Irena Mytnik. *Ukraiński język prawny i prawniczy, część 1*. Katedra Ukrainistyki UW, 2016.
- ЦК – Цивільний кодекс України, N 435-IV від 16 січня 2003 року [TSK – Tsyvil'nyy kodeks Ukrayiny, N 435-IV vid 16 sichnya 2003 roku].
- Dębska, Julia. *Ekwiwalencja ukraińsko-polska i polsko-ukraińska w terminologii dotyczącej ochrony danych osobowych*. Maszynopis pracy magisterskiej napisanej pod kierunkiem dr hab. Ireny Mytnik. KU UW, 2018.
- k.c. – Kodeks cywilny. Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r., Dz.U. 1964 nr 16 poz. 93.
- k.r.o. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Dz.U. 1964 nr 9 poz. 59.
- ЗУ – Закон України. Про захист персональних даних, zakon.rada.gov.ua/ laws/show/2297-17. Dostęp 15.02.2020 [ZU – Zakon Ukrayiny. Pro zakhyst personal'nykh danykh. zakon.rada.gov.ua/ laws/show/2297-17. Dostęp 15.02.2020.
- СК – Сімейний кодекс України, N 2947-III від 10 січня 2002 року [SK – Simeynyy kodeks Ukrayiny, N 2947-III vid 10 sichnya 2002 roku].
- СУМ – *Словник української мови*, ред. Андрій Андрійович Бурячок та ін., т. I-XI. Наукова Думка, 1970-1980 [*Slovník ukrayins'koyi movy*, red. Andriy Andriyovych Buryachok i in., t. I-XI. Naukova Dumka, 1970-1980].

Z PROBLEMATYKI NAUCZANIA UKRAIŃSKIEGO JĘZYKA PRAWA
W ŚRODOWISKU POLSKOJĘZYCZNYM:
SYNONIMIA I EKWIWALENCJA MIĘDZYJĘZYKOWA

Streszczenie

Ważnym elementem specjalistycznego kształcenia językowego jest osiągnięcie kompetencji w zakresie rozumienia i sprawnego posługiwania się terminologią w języku rodzimym i obcym, wspartej podstawową znajomością danej dziedziny. Celem proponowanego artykułu jest przed-

stawienie cech ukraińskiego i polskiego języka prawa, istotnych w nauczaniu i uczeniu się języka fachowego. Zwrócono w nim uwagę na synonimię w ukraińskiej i polskiej terminologii prawnej i prawniczej oraz ekwiwalencję międzyjęzykową, zjawiska ważne z punktu widzenia nabywanych w trakcie kursu kompetencji translatorskich, a także na rolę kontekstu tekstowego i wiedzy specjalistycznej w przyswajaniu terminologii. Są to obszary kształcenia sprawiające uczącym się szczególną trudność. Omówiono gramatyczno-tłumaczeniowe i komunikacyjne aspekty nauczania zilustrowane w ćwiczeniach przykładowych, uwzględniające podobieństwa i różnice między obydwooma systemami terminologicznymi, oraz wskazano ich przyczyny. Badanie przeprowadzono w oparciu o ukraińskie i polskie teksty prawa (Kodeks cywilny, Kodeks rodzinny i opiekuńczy, ustawa o ochronie danych osobowych), z zastosowaniem metody opisowo-analitycznej i porównawczej.

Słowa kluczowe: ukraińska terminologia prawna; polska terminologia prawna; metodyka nauczania; dokumenty prawne; synonimia; ekwiwalencja międzyjęzykowa.

ON THE TEACHING OF UKRAINIAN LEGAL LANGUAGE
IN A POLISH-SPEAKING ENVIRONMENT:
SYNONYMIA AND CROSS-LANGUAGE EQUIVALENCE

S u m m a r y

An important element of specialist language education is the achievement of competences in the field of understanding, and the efficient use of, terminology in both the native and foreign language, supported by basic knowledge of the given field. The aim of this article is to present those features of the Ukrainian and Polish legal languages which are important in the teaching and learning of the professional language. It highlights the synonymy in Ukrainian and Polish legal terminology, as well as inter-linguistic equivalence, phenomena which are important from the point of view of the translation competences acquired during the course, as well as the role of the textual context and specialist knowledge in acquiring terminology. These are areas of professional education that are of particularly difficulty for learners. The grammatical-translation and communicative aspects of teaching, illustrated in the sample exercises, are discussed, taking into account the similarities and differences between the two terminological systems, and the reasons for such are indicated. This study was conducted on the basis of Ukrainian and Polish legal texts (the Civil Code, Family and Guardianship Code, Personal Data Protection Act), using a descriptive-analytical and comparative method.

Keywords: Ukrainian legal terminology; Polish legal terminology; teaching methodology; legal documents; synonyms; cross-language equivalence.